

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**R. P. Maximiliani Sandaei E Societate Iesv Doctoris
Theologi Architectura Christiana**

Sandaeus, Maximilianus

Coloniæ Agrippinæ, 1653

Sermo I Ædificium Morale Philosophicum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-46065](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-46065)

OPUSCULUM III.

ÆDIFICIUM

ARCHITECTI CHRISTIANI

Quod est

FABRICA VIRTUTUM.

Obiectum

ARCHITECTI TROPOLOGICI.

SERMO I.

ÆDIFICIUM MORALE PHILOSOPHICUM

ARTICULUS I.

Quintuplex Ædificium

Architecti Christiani Tropologici.

Eus Opt. Max. sicut in hominis ad æternam vitam Electione, & in ejusdem Creatione, ac deinde in Redemptione per Filii sui Incarnationem, necnon in Ecclesiæ const.

L 3

tutio-

OPV

tutione egit Sapiientissimum Architeetum, ut suis locis est demonstratum; ita in Justificatione vel sanctificatione cujusque, sive per Sacramenta, sive absque iis ea fiat, ad instar Architeeti opus suum peragit. Quamobrem cum n hominem, post lapsum, de peccatis dolentem, veniamque deprecantem in gratiam recipit, Ædificium in illo extruit, in quo ipse tanquam in domo, aut Regia, sua Majestate haud indigna commoretur.

Hoc Ædificium non est aliud quam virtutum coagmentata universitas; in qua quædam, ceu Fundamentum, imam, quædam, velut parietes, mediam, quædam denique, tanquam alia domus membra, interiorem, anterioremque partem occupant. Ad hanc autem Fabricam erigendam Christianus Sapiens, tanquam perita Architecturæ, manum admovere, & operam quotidianam, ut conservetur, conferre, si muneri tuo satisfacere velit, debet: nam contemplari tantum & ociose aspicere, non est satis. Ut autem intelligatur, dum in hoc Ædificio construendo laborat, non unam esse Domum quam sibi propositam habere debet: OBSERVA Quintuplex esse Ædificium, quod sibi quilibet Amator Sapientiæ objicere possit, ut suæ opus industriæ. *Primum* voco Ædificium morale Philosophicum, *Secundum* Spirituale Theologicum. *Tertium*, Ædificium Gloriam meritorum. *Quartum*, Ædificium boni exempli. *Quintum*, Ædificium Adoptivum. Horum omnium, & singulorum Christianus Sapiens est Architeetus Tropologicus.

ARTICULUS II.

VIRTUTES.

Ex quibus construatur Ædificium Morale Philosophicum.

Hic necessario præmittendæ sunt virtutum aliquæ *distin-*

distinctiunculæ, ne unius Ædificii materia accipiatur, quæ est alterius, magno errore, Ædificatoris lapides temerè confundentis. Itaque PRIMO dividatur Virtus ex efficiente in *Naturalem, Acquisitam, & Infusam*. Naturalis est, quàm una cum naturâ ab Auctore naturæ homo accipit. Atque hac acceptione, una tantum est naturalis: nempe habitus primorum principiorum. Adquisita vocatur, quam homo suis actibus efficit, iisque frequentatis acquirit habitum. Infusa dicitur, quàm donat DEUS infundendo: unde illi nomen. SECUNDO, distinguatur virtus Adquisita ex materiali causâ vel subiecto, in *Intellectualem*, quæ est in parte apprehensiva, & *Moralem*, quæ est in appetitivâ. Cùm enim virtus sit dispositio perfecti ad optimum, ut Aristoteles definit *lib. 7. Phys. cap. 3.* quia perficit supream animæ potentias Intellectum & Voluntatem ad optimam operationem circa honestum prout congruit naturæ rationali, secundum cuiusque statum & conditionem, necesse est duplex ejus esse genus, quorum alterum sit in intellectu, alterum in voluntate. In intellectu quæ sunt, dicuntur *Intellectuales*, quarum quinque species enumerat Philosophus: *lib. vi. Ethic. cap. 3.* & sunt, *Ars, Scientia, Prudentia, Sapientia Intellectus*. Quæ in voluntate, appellantur *Morales*, quatenus Morale dicitur, quod ad inclinationem appetitus, sive rationalis, sive sensitivi spectat, & mores hominum secundum rectæ rationis præscriptum componit. TERTIO, Virtus infusa ex diversitate causæ formalis, id est, objecti, dispescitur in *Theologicam*, quæ habet pro objecto ultimum finem, DEUM: & virtutem *Moralem, infusam* quæ habet pro objecto medium ad illum finem. Jam verò,

ÆDIFICIUM MORALE PHILOSOPHICUM appello, quod construitur ex virtutibus moralibus, quas pri-

sci Philosophiæ Magistri agnoverunt, & nunc fidei illustrati lumine, Philosophi tamen, quamvis ad Theologia adyta non admittantur, quales multi, perspectas habent. Igitur virtutibus, quæ humano studio, & exercitatione acquiruntur, & idcirco ADQUISITÆ vocari solent, constat Primum Ædificium: quod ideo etiam Humanum dici potest. Cujus materia partesque facile intelligentur ex virtutum illarum enumeratione.

ARTICULUS III.

ENUMERATIO VIRTUTUM

Ex quibus construitur Ædificium Humanum Morale Philosophicum.

VIRTUTES, quas designavimus, & generatim descripsimus sunt universè in duplici differentia. Aliæ namque, perficiunt hominem, ut rectè se cum proximo, secundum rationis præscriptum, gerat: quæ virtutes dicuntur esse ad alterum, & circa operationes: Aliæ perficiunt eundem, ut suis appetitionibus modum ponat, affectusque, qui passiones, aut perturbationes vocantur, ad mediocritatem flectat: hæ dicuntur esse circa passiones. Utriusque genus est varium & multiplex.

Et quidem, quæ circa alterum & operationes sunt hoc ordine numerari possunt. I. JUSTITIA virtutum moralium princeps. Hæc describitur à Juris-Consulto (a) *Constans & perpetua voluntas jus suum unicuique tribuenda* id est, virtus, qua quis constante ac perpetua voluntate,

Aristoteles lib. 5. 8. 9. Ethicor. S. Thomas 1. 2. q. 59. & 60. Vbi videtur quæ 2. Salus, Fannes, Valentia disp. 5. q. 4. Azor lib. 3. Inst. cap. 28.

(a) Ulpian. ff. de Just. & Jure l. Justitia Instit. cod. tit. 5. vide Arist. 5. Eth. 2.

sciens, prudens, atque ex electione, propter honestum finem, unicuique jus suum tribuit. Partes illius integrantes, ut tradit S. Thomas (a) sunt duæ: Facere bonum, & declinare à malo: tribuendo alteri, quod æquum est, ac debitum? vitandoque, quod alteri noxium, aut incommodum. Itaque Justus æqualitatem cum omnibus servat, faciendo bonum, & æqualitatem non corrumpit, declinando à malo. II. RELIGIO, quæ debitum cultum Deo defert. Virtus homini, quatenus est Dei creatura, maximè conveniens. Ejus duplex est genericè officium, Interius. Sub quo sunt, *Devotio*, & *Oratio*. Exterius, sub quo continetur, *Adoratio*, *Sacrificium*, *Votum*, *Juramentum*, *Adiuratio*, *Laus*. Hæc ita defini solent. *Devotio* est operatio voluntatis paratæ ad præstanda ea, quæ ad Dei cultum & gloriam spectant. *Oratio* est petitio decentium à Deo. *Adoratio* est actus, quo non solum mente, sed externa etiam corporis significatione Deo reverentiam homo exhibet. *Sacrificium* est oblatio, qua exterius aliquid Deo offertur ad eum honorandum ac placandum cum protestatione supremi domini, cui se subditum Sacrificans significat. *Votum* est deliberata promissio de bono facta Deo. *Juramentum*, actus & quo reverenter Deum in testem sumimus, ad alicujus rei confirmationem. *Adiuratio* est invocatio nominis divini, qua quidpiam deprecando, aut compellendo, ad aliquid faciendum vel non faciendum inducimus. *Laus* est adsumptio nominis divini externa voce facta. Scio disputari posse, an non inter internos Religionis actus computari debeant, *Laus*, *Adoratio*, *Votum*, ac fortè *Juramentum*? inter externos autem *Oratio*, & fortasse *Devotio*. Sed hoc ad Scholas amandamus, & numerare pergitur.

III. PIE-

(a) S. Tho. 2.2. quest. 99. art. 10. lessius lib. 1. de Inst. & lura lib. 1. Salas. 1.2. quasi. 59. tract. 11. q. 4. Sect. 3.

III. PIETAS. Hac parentibus imprimis, tum omnibus sanguine junctis, patriæ, & patriæ benevolis debent officia, & cultum exhibemus, atque impendimus. IV. OBSERVANTIA. Hac personis dignitate, virtuteque præstantibus reverentia defertur. V. OBEDIENTIA. Hac voluntas prompta ac facilis redditur ad superiorum præcepta implenda. VI. VERITAS, seu *Veracitas*. per hanc homo verbis & factis talem se demonstrat qualis in se est: promissionem, si quam facit, executione veram reddit: denique, facit, quod addidit. Quare vocatur etiam ea virtus *Fides*, seu *Fidelitas*. Nam *fides* est, qua fit, quod dicitur. VII. GRATITUDO. Hac homines, qui de ipso bene meriti sunt, gratiam non solum habet & agit, sed etiam cum potest, refert. VIII. VINDICTA, quæ & *Iustitia vindicativa*. Hujus est convenienti ratione injuriam atque culpam ulcisci. IX. LIBERALITAS. Hujus directione homo, gratis dispensat pecunias, vel quæ pecunia æstimantur, in usus bonos, suos vel aliis. Item, in aliorum utilitatem beneficia confert. X. MAGNIFICENTIA. Hæc versatur in magnis sumptibus, aliorum causa susceptis. XI. AFFABILITAS. Quis in communi hominum consuetudine, & congressu mediocriter, ac, ut decet, habet se loquendo, agendoque suaviter: ac studet, quatenus potest, omnibus bene obsequi. XII. AMICITIA. Hac Aliqui mutuam appetuntque benevolentiam inter se habent ac vicissim officiis se colunt, ob aliquod bonum, & non ob solam utilitatem. Distinguitur ab Affabilitate, quæ est erga notos & ignotos: Amicitia erga notos tantum. Et Affabilitas versatur in sermone, & vitæ consuetudine: Amicitia potissimum in affectu. S. Thomas 2 2. q. 80. artic. 2. non nominat in hæc virtutum serie Magnificentiam, sed insinuat revocari ad Liberalitatem. Ad aliquam etiam

vocat-

vocanda est MISERICORDIA, nisi sit specialis virtus.

JAM verò Virtutes ad affectiones moderandas, sunt fere totidem, quæ ad Ædificium morale Philosophicum construendum adhiberi debent. Decem colliguntur ex Aristotele (a) & S. Thoma, quibus adjunguntur aliæ, vel ad alias revocantur. Sunt autem istæ. I. TEMPERANTIA. quæ moderatur passiones concupiscibilis circa tactum, prout gustum etiam comprehendit. II. LIBERALITAS. quæ quatenus ponitur etiam in Concupiscibili, moderatur amorem, concupiscentiam, delectationem circa pecunias, quæ sunt bonum quoddam delectabile, quod attingitur, non sensu exteriori, sed interiori: nempe *Potentia cogitativa*, quæ potest in particulari æstimare pecuniam, ut bonum commune. ad commutationes, & similia. Itaque Virtus hæc tribuit homini, ut temperet affectum circa habendi facultatem, sicque moderatè pecuniis utatur, maxime in largitionibus. III. PHILOMIA. quæ temperat passiones Concupiscibilis, id est, amorem, concupiscentiam, & delectationem circa dignitates ac honores, quæ etiam percipiuntur sensu duntaxat interno. IV. MAGNIFICENTIA: quæ versatur circa pecunias, ut sunt quoddam bonum arduum ad consequendum, atque idcirco, ut sunt objecta, spei, vel desperationis: quas proinde passiones virtus hæc redigit ad mediocritatem: & est in irascibili. V. MAGNANIMITAS: quæ moderatur spem & desperationem circa dignitates & honores, ut sunt bona quædam ardua, estque in irascibili. VI. VERITAS. quæ se exhibet quis alteri manifestum verbis & factis decentibus: quatenus ex hoc capit etiam ipse aliquam delectationem. Atque ita hæc virtus est in concupiscibili, habens pro objecto exhibitionem, sive communicationem illam, quatenus ipsum delectat. VII. AMICITIA. Cui adjuncta AFFA-

BILI-

BILITAS: utramque confundunt nonnulli, quatenus est virtus, per quam quis sese accommodat, & exhibet, alteri jucundum decentibus verbis & factis, in rebus seriis; ita, ut delectatio, quam ex hoc ipso aliquis capit, si-ve communicatio hæc ut delectabilis, intelligatur ob-jectum hujus Virtutis, ac proinde ipsa inconcupiscibili.

VIII. EUTRAPELIA: per quam quis accommodat, & exhibet se alteri jucundum, in jocis & ludis sicut decet, cujus virtutis obiectum ea-propter sit hæc jocosa com-municatio sui, ut adfert delectationem ipsi, qui se com-municat: atque idcirco etiam hæret in concupiscibili.

IX. FORTITUDO in irascibili circa timores & audacias, quas moderatur, & suscipit, prout est id utile ad aliquid consequendum. **X. MANSUETUDO**. Hujus est iram re-gere: quare & illi sedes est in irascibili. Sub his directæ vel reductivè continentur aliæ. **PATIENTIA** revocatur ad Fortitudinem. **CASTITAS** Temperantiæ est species. Porro istis virtutibus, quæ collocantur in appetitu sensi-tivo, respondent totidem in voluntate, iisdem nomini-bus, & circa easdem materias.

ARTICULUS IV.

VIRTUTES MORALES ADQUISITÆ
Constitunt Ædificium Philosophicum

Quod est

DOMUS HONESTATIS.

EX istis igitur virtutibus, construitur primum, inter-
superius nominata, Ædificium, quod nuncupari
potest, ut morale Philosophicum, ita Humanum & Na-
turale, quoniam humanis viribus, absque alia transna-
tura-

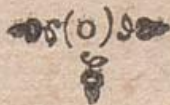
turali facultate potest extrui. Est autem hæc **DOMUS HONESTATIS**. Ita tamen, ut eam quoque inhabitet **DEUS**, quatenus est **Naturæ Principes**. Quemadmodum enim, quando hominem ipse condidit per **Creationem**, tanquam **Domicilium** quoddam, in eo habitare cæpit, *Primò* quidem per assiduum influxum conservationis, ac dependentiæ necessariæ: quo pacto lumen habitat in aëre, quem illuminat: neque enim aër illuminatus absque inhabitante lumine esse potest; sic nec homo absque inhabitante **DEO**. *Secundò* autem per intimam penetrationem, qua **DEUS**, ratione suæ immensitatis, in omnibus corporis animæque facultatibus, ut in totidem **Domus aulis** ac **conclavibus** commoratur: est que magis intimè præsens, quam lumen aëri, vel anima corpori: ut benedixerit ille:

Est Deus in nobis. agitante calescimus illo.

Haud secus, quando **DEO**, tanquam supremo **Architecto** annuente, & vires subministrante, in nobis ex **Virtutibus naturalibus** **Palatium** ereximus, in illa **DEUS**, velut **Auctor Naturæ**, sedem collocat, & **Honestatis** hanc **Domum** incolere ipse censetur. Ut in fronte hujus **Ædificii** insculpi possit capitalibus litteris:

ET HIC QUOQUE DEUS EST

**Quod olim Sapientiæ naturalis Sectator quidam
furno aut dolio suo inscribebat.**

SER. II.